

DEN NORSKE KIRKE

Bispemøtet

Fornyings- administrasjons- og kirkedepartementet
Postboks 8004 Dep
0030 OSLO
NORWAY

Dato: 24.10.2013

Vår ref: 13/44-4 HFO

Deres ref:

Hørings svar - tjenestebolig- og bopliktordningen for prestene

Bispemøtet takker for invitasjonen til å kommentere det foreliggende høringsnotatet om tjenesteboligordningen for prester fra Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet (FAD). Bispemøtet er glad for at bopliktordningen gjøres til gjenstand for en bred debatt. Det er delte erfaringer om ordningen i kirken og samfunnet. Behovet for en ny gjennomgang er stor.

Høringsdokumentet er behandlet i Bispemøtet 14.-18. oktober 2013, jf sak BM 20/13.

Departementet ber høringsinstansene om å kommentere følgende spørsmål og aspekter vedrørende tjenesteboligordningen:

- 1) Bør dagens tjenesteboligordning videreføres eller ikke?
- 2) I høringsnotatet er skissert to mellomløsninger. Høringsinstansene bes om å vurdere disse løsningene.
- 3) FAD foreslår å avvikle tjenesteboligordningen med unntak for de kulturhistoriske mest verdifulle presteboligene under Opplysningsvesenets fond. Høringsinstansene bes om å vurdere dette unntaket fra hovedregelen.
- 4) I høringsnotatet er skissert noen forutsetninger som bør legges til grunn ved avvikling av boligordningen. Høringsinstansene bes om å kommentere disse.

Bispemøtet har i det følgende valgt å strukturere sin uttalelse etter departementets hovedspørsmål.

1) Bør bopliktordningen videreføres eller avvikles?

Bopliktordningen for prester har en lang tradisjon i Norge. Fram til 1955 fungerte prestegården som en del av lønnen til prestene, og prestegård med prestebolig tilhørte embetet. På begynnelsen av 1950-tallet ble prestene overført til statens lønnsregulativ og boligen inngikk fra da av ikke lenger i prestenes lønnsgrunnlag. Selve bopliktordningen ble likevel ikke avviklet; den ble videreført som en del av prestenes normale ansettelsesvilkår. Slik er det fortsatt, jf. § 19 i tjenesteordning for menighetsprester.

De senere år har bopliktordningen vært gjenstand for bred diskusjon, både internt i fagforeningene og blant prestene. Saken ble sist behandlet under Presteforeningens generalforsamling i 2012. Generalforsamlingen fattet vedtak om å opprettholde tjenesteboligordningen, forutsatt at den ble gjenstand for en omfattende omlegging, forbedring og nedskalering. Begrunnelsen for vedtaket var at ordningen mange steder i landet ble hevdet å virke de-rekrutterende. Generalforsamlingen konkluderte med at boplikten i slike tilfeller burde avvikles. De stedene hvor ordningen derimot syntes å fungere rekrutterende, burde tjenesteboligene beholdes. Generalforsamlingen foreslo med dette å endre dagens ordning i retning av mer fleksibilitet og valgfrihet. Kirkens behov skulle avgjøre hvor boplikten burde opprettholdes.

Tradisjonelt har fire hovedargumenter blitt brukt for å forsvare tjenesteboligordningen:

- 1) Boligen skaper nærhet mellom prest og menigheten
- 2) Prestekontoret fungerer som et offentlig kontor
- 3) Boligordningen gjør skifte av stilling letter og skaper større mobilitet for prestene
- 4) Tilbud om tjenestebolig bidrar til rekruttering til prestedtjeneste i hele landet.

Vedtaket fra Presteforeningens generalforsamling viet liten oppmerksomhet til de tre første argumentene. Riktignok ble det argumentert for at nærheten mellom prest og menighet er et viktig hensyn, men bopliktordningens relevans som sådan ble forsvart først og fremst ut fra hensynet til rekruttering.

I det foreliggende høringsnotatet fremgår det at departementet ikke støtter Presteforeningens argumentasjon og konklusjoner. Det er departementets syn at ingen av argumentene ovenfor er aktuelle, heller ikke rekrutteringsargumentet. FAD forslår av den grunn å avvikle dagens generelle bopliktordning. Dette betyr imidlertid ikke at alle tjenesteboliger fristilles. Departementet legger til grunn at det fortsatt bør være boplikt i de kirke- og kulturhistoriske mest verdifulle fondsboligene. Disse boligene har stor kultur – og kirkehistorisk verdi. Etter FADs skjønn bevares disse boligene best som levende kulturuttrykk dersom de fortsatt brukes til det formålet de i sin tid ble bygget for, nemlig som presteboliger. FADs begrunnelse for fortsatt å bevare enkelte tjenesteboliger er dermed ganske annerledes enn Presteforeningens. Der FAD argumenterer ut fra hensyn knyttet til vern av kulturhistoriske bygg, argumenterer presteforeningen ut fra hensyn knyttet til rekruttering og arbeidsvilkår.

Bispemøtet er enig med departementet i at argumentet knyttet til presteboligens funksjon som offentlig kontor (argument 2) ikke lenger er aktuelt. Bispemøtet vil imidlertid understreke at argumentet som angår menighetsnærhet (argument 1) fortsatt har relevans i dag. Lokal tilhørighet er en sentral kvalitet ved prestens arbeid og er knyttet til den avgjørende innsikten i luthersk teologi om at den lokale menigheten er den primære enheten i kirken. Det synes også rimelig å anta at en ordning med tjenesteboliger vil bidra til økt mobilitet i presteskapet (argument 3).

Etter Bispemøtets skjønn er det imidlertid hensynet til rekruttering som er den viktigste grunnen for at bopliktordningen bør opprettholdes, om enn i redusert omfang. Her spiller flere faktorer inn.

For det første: Bopliktordningen handler først og fremst om hvorvidt vi fortsatt ønsker å ha en landsdekkende folkekirke eller ikke. Mange bispedømmer er avhengige av bopliktordningen for å kunne rekruttere prester til stillinger. Avvikles boplikten, mister

disse sitt viktigste rekrutteringstiltak. Grunnen er at en rekke prestestillinger er plassert i områder med dårlig fungerende boligmarked. Det vil være svært vanskelig, om ikke umulig, å rekruttere prester til slike stillinger dersom bopliktordningen blir avvirket i sin helhet. Dette gjør det nødvendig å fortsatt stille tjenesteboliger til disposisjon.

For det andre: Også i områder med stort press i boligmarkedet veier hensynet til rekruttering tungt. Prisnivået er her så høyt at det for mange vil være umulig å investere i egen bolig. I slike tilfeller kan det fungere de-rekrutterende å avskaffe tjenesteboligordningen.

For det tredje: En undersøkelse gjort av en arbeidsgruppe nedsatt av Presteforeningen viser at et stort flertall av prestene ønsker å beholde boligordningen i tilknytning til utkantstrøk og pressområder/storbyer. Etter Bispemøtets oppfatning bør et slikt ønske tillegges stor vekt.

På denne bakgrunn vil Bispemøtet foreslå en omlegging av tjenesteboligordningen. Forslaget innebærer å videreføre bopliktordningen, men i mindre omfang enn i dag og ut fra hensyn knyttet til rekruttering, nærhet til menigheten og arbeidsvilkår.

2) To mellomløsninger

Departementet skisserer to mellomløsninger til bopliktordningen og ber høringsinstansene kommentere disse.

Den ene løsningen innebærer at tjenesteboligordningen ut fra kirkelige hensyn skaleres vesentlig ned, men at den opprettholdes for et fortsatt betydelig antall stillinger. Det er denne løsningen Presteforeningen foreslår som et framtidig alternativ. Departementet fra sin side støtter ikke forslaget. Alternativet har mange positive sider, men er ikke bærekraftig på sikt og svarer ikke på utfordringene som preger dagens ordning.

Den andre løsningen innebærer at bispedømmerådene og biskopen gis utvidet myndighet til å bestemme om det til en prestestilling skal være tjenestebolig med boplikt eller ikke. En slik løsning vil styrke biskopen og bispedømmerådenes stilling som ledere av prestatjenesten, samt bidra til at boligordningen tilpasses og utvikles i tråd med lokale behov og hensyn. Etter departementets syn har løsningen en prinsipielt riktig innretning. Departementet støtte likevel ikke ordningen fordi den vil være praktisk vanskelig å gjennomføre. Departementets konklusjon er etter dette at boligordningen avvikes med unntaket av de boliger som innehar en spesiell kultur- og kirkehistorisk interesse og verdi.

Bispemøtet vurderer de to ovenfor nevnte løsningsmodellene annerledes enn departementet.

Bispemøtet mener at departementets innvendinger mot de to løsningsmodellene ikke er tungtveiende nok når det gjelder å avvike bopliktordningen i sin helhet. Til begge modellene er departementets begrunnelser først og fremst knyttet til praktiske hensyn, ikke kirkens behov. Dette er etter Bispemøtets skjønn ikke et tilstrekkelig grunnlag for å oppheve tjenesteboligordningen. Bispemøtet mener at de praktiske vanskelighetene knyttet til boplikten bør kunne la seg løse dersom en finner at den fortsatt har aktualitet og relevans. Kirkens behov må her veie tyngre enn praktiske hensyn. Når departementet for eksempel mener at løsningsmodell 1 ikke lar seg støtte fordi den ikke svarer på de utfordringer dagens ordning krever med henhold til utbedringer av fondets boliger, mener Bispemøtet at dette først og fremst er en praktisk utfordring og ikke et argument

som danner grunnlag for å avvikle en ordning som fortsatt tjener kirken.

Når det gjelder spørsmålet om en for en framtidig boligordning bør velge løsningsmodell 1 eller løsningsmodell 2, vil Bispemøtet i først omgang understreke at det ikke behøver å være en motsetning mellom de to løsningene. Presteforeningens forslag om å nedskalere boligordningen (løsningsmodell 1) kan slås sammen med løsningen om en utvidet myndighet til bispedømmerådene (løsningsmodell 2). Både løsningsmodell 1 og løsningsmodell 2 innebærer at en overordnet instans gis myndighet til å vedta hvor tjenesteboligene skal beholdes. Det er naturlig at denne instansen er biskopen og bispedømmerådet. Dette reiser imidlertid spørsmålet om bispedømmerådene har den nødvendige kompetanse. Departementet mener her at bispedømmerådene ikke kan overta det finansielle ansvaret for tjenesteboligordningen så lenge det er fondet som bekoster den. Bispemøtet mener imidlertid at denne praktiske utfordringen knyttet til de finansielle ordninger bør kunne la seg løse dersom en finner at bopliktordningen i framtiden er tjent med å være styrt fra bispedømmenivå.

Hovedpoenget i denne sammenhengen må uansett være at bopliktordningen blir vurdert ut fra hensyn knyttet til kirkens behov. Bispemøtet mener at kirken fortsatt er tjent med å opprettholde tjenesteboligordningen i en revidert form og mener at de praktiske utfordringer knyttet til dette må kunne la seg løse.

3) FADs forslag: Avvikling av boplikt – unntaket fra hovedregelen

Som nevnt foreslår FAD å avvikle den generelle boplikten for prester av praktiske og økonomiske årsaker. FAD foreslår imidlertid å beholde boplikten for de kirke- og kulturhistoriske mest verdifulle fondsboligene. Disse bevares best som levende kulturuttrykk dersom de fortsatt brukes som presteboliger. FAD ber høringsinstansene om å kommentere dette unntaket fra hovedregelen.

Bispemøtet er enig med departementet i at en del av de viktigste kirke- og kulturhistoriske mest verdifulle fondsboligene best ivaretas ved at de er i bruk som presteboliger. En del av disse boligene har lang tradisjon som presteboliger, de formidler kirkens og prestegårdens historie på stedet og synliggjør bindingen mellom kirken og folk. Bispemøtet mener derfor at de kulturhistoriske viktigste presteboligene må holdes i kirkelig eie.

Bispemøtet vil på denne bakgrunn likevel ikke støtte departementets forslag om å opprettholde boplikten *kun* av hensyn til bevaring av kulturhistoriske bygninger. Det må først og fremst være kirkens behov som avgjør om tjenesteboligordningen som sådan skal videreføres eller ikke. Slik situasjonen er i dag i mange av landets bispedømmer, er det Bispemøtets oppfatning at det fortsatt er behov for en bopliktordning. Som nevnt har dette først og fremst å gjøre med hensyn knyttet til rekruttering og arbeidsvilkår. Kulturhistoriske hensyn kan ikke alene danne grunnlag for en framtidig tjenesteboligordning. Bispemøtet ønsker derfor ikke at bopliktordningen avvikles i sin helhet, men at den videreføres i revidert form.

I forlengelsen av dette mener Bispemøtet at de forutsetninger departementet legger til grunn for å avvikle bopliktordningen ikke i tilstrekkelig grad vil tjene kirkens beste. Departementet foreslår å erstatte boplikten med en ordning hvor det gis tilbud om å leie tjenestebolig etter gjeldende leiemarked. Dette vil i de aller fleste tilfeller innebære at dagens husleie vil bli betydelig høyere, særlig i pressområdene og storbyene. Etter Bispemøtets oppfatning vil en slik ordning skape rekrutteringsproblemer. Bispemøtet støtter derfor ikke forslaget. En leieordning kan vanskelig erstatte bopliktordningen og

vil etter Bispemøtets skjønn ikke ivareta kirkens interesser.

4) Eierskap av Opplysningsvesenets fond

Bispemøtet ønsker avslutningsvis å kommentere forhold knyttet til begrunnelsen for opplysningsvesenets fond. Forholdet blir aktuelt i forbindelse med drøftingen av tjenesteboligordningen.

Begrunnelsen for OVF er hjemlet i GL paragraf 106:

"Saavel Kjøbesummer som Indtægter af det Geistligheden beneficerede Gods skal blot anvendes til Geistlighedens Bedste og Oplysningens Fremme. Milde Stiftelsers Eiendomme skulle blot anvendes til disses Gavn."

Grunnloven bestemmer og hegner om OVFs formål. Dette ble senest bekreftet av Høyesteretts dom av 12. mai 2010. Konsekvensene for OVF ved en opphevelse av boplikten for prester er ikke utredet, ei heller hvor vidt en slik opphevelse faktisk innebærer en Grunnlovsending.

I dag tilsvares utgiftene til tjenesteboligordningen 73 pst. av fondets bidrag til Den norske kirke. Dersom tjenesteboligordningen avvikles, reiser det spørsmål om hvordan fondets formål i framtiden skal beskrives, og vil slik kunne bidra til å fornye en diskusjon om eierskap til fondet.

5) Konklusjon

Bispemøtet er glad for høringsnotatet fra departementet og hilser en ny debatt om tjenesteboligordningen velkommen. Bispemøtet er enig med departementet i at enkelte av argumentene som tradisjonelt har begrunnet boplikten ikke lenger er like aktuelle, men Bispemøtet er (mot én stemme) uenig i at boplikten av den grunn bør avvikles. Bispemøtet mener at boplikten bør videreføres i redusert omfang av hensyn til rekruttering og prestens nærhet til lokalmiljøet. Det er kirkens interesser og behov som må danne grunnlag for en framtidig tjenesteboligordning. Bispemøtet støtter derfor ikke departementets forslag om å opprettholde boplikten *kun* av hensyn til bevaring av kulturhistoriske bygninger, men vil samtidig understreke at de kulturhistoriske viktigste presteboligene fortsatt bør holdes i kirkelig eie. Dersom boplikten imidlertid skulle bli avviklet, vil Bispemøtet understreke at de økonomiske konsekvensene for bispedømmene ikke er utredet.

Med vennlig hilsen

Helga Haugland Byfuglien
Bispemøtets preses

Christofer Solbakken
generalsekretær

Direkte innvalg: 23 08 13 92

Kopi: Kirkerådet